

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Tůmová Jana

Článok / Article: Vliv vybraných válečných konfliktů na ekonomický rozvoj Velké Británie a USA do 50. let 20. století / The Influence of the War Conflicts on the Economic Development of the UK and USA up to Fifties

Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

TŮMOVÁ, J. 2012. Vliv vybraných válečných konfliktů na ekonomický rozvoj Velké Británie a USA do 50. let 20. století. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 15, č. 3, 2012. ISSN 1338 – 5623, s. 8 – 33. Dostupné na internete: http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/TUMOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

VLIV VYBRANÝCH VÁLEČNÝCH KONFLIKTŮ NA EKONOMICKÝ ROZVOJ VELKÉ BRITÁNIE A USA DO 50. LET 20. STOLETÍ¹

Jana Tůmová*

RESUME

The main aim of this thesis is to prove the importance of economic situation of states on their decision making as whether to enter the war conflict or not. My aim is to develop a general model of decision making, which will describe the willingness of the state to enter the war on the basis of the macroeconomic features. The model was developed and tested on two chosen states / USA and UK/, which have had participated in most of the big conflicts in the 20th century. In the thesis, there are several presumptions as to the decision making and utility, which enable the interpretation of the given facts.

Key words: macroeconomic development, GDP, matrix of decision making

Úvod

Hlavním cílem studie, ze které vychází tento článek, bylo prokázat vliv ekonomických faktorů při rozhodování země o vstupu do války či setrvání v míru. Tento model vychází ze zásad behaviorismu, dle kterého je možné kvantifikovat a na množstevní ukazatele převést rozhodování států v oblasti jejich politického rozhodování, včetně výše zmíněného rozhodování pro vstup do války. Model apriori neobhájuje válečné konflikty jako takové, pouze se snaží poukázat na fakt, že při vstupu do války stát kalkuluje i s určitými ekonomickými zisky, které mu ten který válečný konflikt pravděpodobně přinese či s ekonomickými dopady na hospodářství po konci konfliktu. Cílem této studie je tedy prokázat, že v určité fázi ekonomického cyklu (tj. za určité konstelace makroekonomických veličin) je pro stát vhodnější vstoupit do války než v jiné fázi, a že podle toho, ve které fázi cyklu a na jaké ekonomické úrovni daný stát nachází, se bude odvíjet i jeho poválečná ekonomická situace. Pokud budeme

* Ing. Jana Tůmová působí jako interní doktorandka na Katedře Studií Jana Masaryka Fakulty mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, Česká republika, e-mail: xtumj10@vse.cz.

¹ Článek byl zpracován v rámci projektu SMSJM VŠE Praha, číslo projektu IG212022, název projektu Prevence konfliktů jako cesta k zajištění bezpečnosti.

pro zjednodušení předpokládat, že stát má možnost se rozhodnout o vstupu do války či tento vstup politicky odvrátit, dal by se model použít jako podpůrný prostředek (vedle analýzy politických a ideologických zájmů) na predikci vstupu tohoto státu do války s tím, že země provádí kalkulaci na základě nejenom toho, jaký jí válečný konflikt přinese potenciaální politický vliv, ale také uvažuje o tom, jaké vyhlášení války – a zde se ze své podstaty jedná o jakýkoliv válečný konflikt bez ohledu na nepřítel – přinese zisky z hlediska rozvoje její ekonomiky a růstu HDP. Ve své studii jsem se zaměřila pouze na konflikty déletrvající či konflikty globálnějšího charakteru, protože právě u těchto typů konfliktů předpokládám, že země provádí kalkulaci i na základě výše zmíněných ekonomických ukazatelů. Sofistikovanější verze modelu zohledňuje i porovnávání absolutního a relativního ekonomického zisku, který dané zemi konflikt přinese, vůči nepřátelské zemi a vůči ekonomickým konkurentům. Tímto porovnáním se rozumí srovnání vlastních ekonomických ukazatelů s ekonomickými ukazateli ekonomických či politických rivalů dané země. Stát tak prostřednictvím vstoupení či oddálení či odvrácení vstupu do války může de facto ovlivnit svůj ekonomický výstup v době míru.

Model pracuje s následujícími zjednodušujícími předpoklady: stát se chová jako unitární aktér, který se rozhoduje racionálně. Jeho cílem je maximalizovat svůj užitek, který je definován jako zvýšení hodnot vybraných makroekonomických ukazatelů (typ konkrétních ekonomických ukazatelů však závisí na převládajícím ekonomickém názoru – ekonomické škole). Stát dále může svobodně rozhodnout, zda se válečného konfliktu bude či nebude účastnit. Stát dále funguje v ekonomických systémech, které nejsou formou centrálně plánovaného (direktivního) hospodářství.

Model preferencí vstupu do válečného konfliktu v závislosti na ekonomické situaci

Níže je uveden základní tvar modelu preferencí vstupu do válečného konfliktu. Ochota státu vstoupit do válečného konfliktu je ovlivněna ekonomickou situací státu (W) a dále užitek, který válečný konflikt státu může přinést $f(u_A)$. Tento užitek je třeba zmenšit o zisky druhého (soupeřícího) státu – respektive rovněž jeho užitek $f(u_B)$. Proměnná (a) popisuje vojenskou sílu soupeřícího státu, proměnná (C) finanční možnosti protivníka.

$$W_A = f(u_A) - a \cdot f(u_B) - C$$

Základní stav	Pravděpodobná reakce
dobrá ekonomická situace pozorovaného státu A (W_A vysoké) konkurenti B ekonomicky bezvýznamní, $a=0$, náklady na případnou válku v důsledku malých finančních možností protivníka $C=\lim 0$ v případě konvenční války	Preference míru (není třeba zvyšovat W)
dobrá ekonomická situace pozorovaného státu A (W_A vysoké) konkurenti B ekonomicky silní, $a=-1$ C vzrůstá s HDP konkurence jako % podíl HDP dané země	Preference míru (není třeba zvyšovat W)
špatná ekonomická situace pozorovaného státu A (W_A nízké) konkurenti B ekonomicky silní, $a=-1$ C vzrůstá s HDP konkurence jako % podíl HDP dané země	Preference konfliktu, popř., nerozhodnost (potřeba zvýšit vlastní W, ovšem nejistý výsledek)
špatná ekonomická situace pozorovaného státu A bohatství státu W_A nízké konkurenti B ekonomicky slabí, $a=0$ finanční náklady na případnou válku v důsledku absence finančních rezerv $C=\lim 0$	Preference konfliktu (potřeba zvýšit vlastní W)

Zdroj: vlastní rozdělení autora

Tento model pracuje s racionálními očekáváním, která určitá země má v ekonomické rovině, pokud se rozhoduje o vstupu do války. Stát v ekonomické oblasti rozhoduje podle současného ekonomického stavu a potencionálního ekonomického stavu po předpokládaném konci válečného konfliktu. Za hlavní kritérium pozorování byl zvolen vývoj ekonomiky (HDP) před válečným konfliktem a po opadnutí poválečné konjunktury, tj. sledoval se předpokládaný ekonomický vývoj bez propuknutí válečného konfliktu versus vývoj skutečný.

Dobrou ekonomickou situací v tomto modelu se rozumí stav, kdy se ekonomika pohybuje kolem potencionálního produktu a není příliš vysoká míra

nezaměstnanosti (v souladu s, v té době převládající, Keynesiánskou teorií jsem pro toto období zvolila tyto ukazatele). Další ekonomické ukazatele, jako inflace a vývoj deficitu/ přebytku bilance se v tomto modelu projevují až jako druhotné makroekonomické veličiny. Hlavními body, ve kterých se stát následně poměřuje se svými ekonomickými konkurenty je jejich podíl na světovém trhu a přístup k, v té které době strategickým, nerostným surovinám. Vůči politickým nepřátelům se pak zkoumá fakt, zda mají zásoby těchto surovin, popřípadě jestli ekonomický rozvoj nepřátelské země je či není v souladu s ekonomickým rozvojem ve sledované zemi. Dalším důležitým faktorem je relativní podíl na celkovém světovém trhu včetně podílu obchodu na příjmech daného státu. Všeobecně se dá tvrdit, že čím je podíl státu na mezinárodním obchodu větší a válečný konflikt tento podíl může ohrozit, tím více se stát bude pokoušet danému konfliktu vyhnout. Stejně tak, pokud je mezinárodní obchod důležitým zdrojem příjmů pro daný stát, pokud bude konflikt ohrožovat potencionální obchodní partnery, tak se stát bude snažit konfliktu vyhnout. Z tohoto pohledu by se tedy státy daly rozdělit do dvou skupin – malé a velké státy. Velké státy mají obvykle větší podíl na světovém obchodu, zároveň je však konflikt v určité oblasti nemůže příliš ohrozit, neboť mají diverzifikovanou síť vztahů – vazeb. Malé státy – otevřené ekonomiky – jsou naopak na vývozu a dovozu obvykle do značné míry závislé a mají vztahy zejména v rámci regionu. Proto zde bude patrnější snaha se regionálními konfliktům vyhnout.

Rozhodování o vstoupení či nevstoupení do války je dle tohoto modelu určitou měrou ovlivňováno i převládajícím ekonomickým názorem, ekonomickou školou, která v té které době má vliv na utváření představ o fungování ekonomiky jako celku. Lze předpokládat, že stát může aproximovat vliv zbrojní výroby a státních výdajů na ekonomiku alespoň v prvních měsících války s tím, že podle převládající ekonomické školy může predikovat vliv těchto investic a výroby na vývoj HDP a ostatních makroekonomických veličin. Každá ekonomická škola považuje za klíčové poněkud jiné makroekonomické veličiny, z tohoto pohledu je pak primárně vliv války na tyto vybrané veličiny posuzován.

Tento model byl pokusně aplikován na 2 země, USA a Velkou Británii, ve kterých byl zkoumán vliv válečných konfliktů na jejich HDP, inflaci a nezaměstnanost, popřípadě produktivitu práce, pokud tato data byla k dispozici. Srovnání právě těchto dvou velmocí vychází z historicky prokázaného faktu, že zatímco mezinárodní význam USA ve 20. století neustále vzrůstal, přičemž vrcholu dosáhl v bipolární éře po konci druhé světové války, význam Velké Británie naopak kontinuálně klesal až na mocnost středního významu

v současné době. V tomto článku je nastíněn vývoj těchto států v období druhé světové války, která rozhodujícím způsobem ovlivnila ekonomickou situaci v USA a Velké Británii. Z historie sice vyplývá, že obě země byly na základě politicko-historického vývoje nuceny do války vstoupit, obě však byly nuceny zhruba stejnými prostředky, dá se tedy od tohoto odchýlení od modelu abstrahovat. Na příkladu těchto dvou zemí se také pokusím prokázat, že pro zemi je ekonomicky výhodné vstupovat do války na počátku konjunktury ekonomického cyklu či při nutnosti strukturálních změn v ekonomice.

Ve sledovaném období (od 30. let 20. století) narůstá na významu Keynesiánská teorie, která byla v roce 1936 oficiálně publikována. Tato teorie zdůrazňovala význam fiskální politiky státu, kdy prostřednictvím státních zásahů do ekonomiky (zejména prostřednictvím vládních výdajů) upravovala vývoj HDP, který byl předním kritériem ekonomické situace v zemi. Dalším cílem, kterého Keynesiánství chtělo dosáhnout, bylo omezení nezaměstnanosti a dosažení určité struktury ekonomiky, která by nebránila při vhodných státních intervencích hospodářskému růstu země. Z modelu vyplývá, že země, která chtěla stabilizovat svoji ekonomiku, se tedy zaměřila právě na oblasti, které byly Keynesiánskou teorií zdůrazněny jako klíčové pro správné fungování ekonomiky.

Velká Británie

Při prozkoumání výchozí situace Velké Británie je zřejmé, že se její pozice od počátku 20. století kontinuálně, i když s jistými výkyvy, zhoršovala. Tyto výkyvy jsou patrné zejména po konci první a druhé světové války. Velká Británie, která byla na počátku 20. století hlavním vývozcem kapitálu do ostatních vyspělých zemí i svých kolonií, začíná již v průběhu první světové války toto postavení postupně ztrácet. Náhlý nedostatek finančních prostředků byl zapříčiněn několika okolnostmi: půjčky, které Británie poskytla dříve carskému Rusku, odmítala po roce 1917 bolševická vláda uznat a splácet, půjčky poskytnuté Německu nebyly v průběhu války spláceny a po ukončení války reparace pokryly pouze část dříve zapůjčených prostředků. Značný dopad na ekonomické postavení země měly i náklady spojené s vedením války a na udržování chodu britského Impéria, které se díky postupně narůstajícím národně-osvobozeneckým snahám začíná od počátku 20. století postupně dezintegrovat. Dalším ekonomickým dopadem, kterému musela Velká Británie čelit, byla klesající poválečná konjunktura po konci první světové války. Británie se svoje hospodářství pokoušela oživit. Řešením této krize se pro Británii

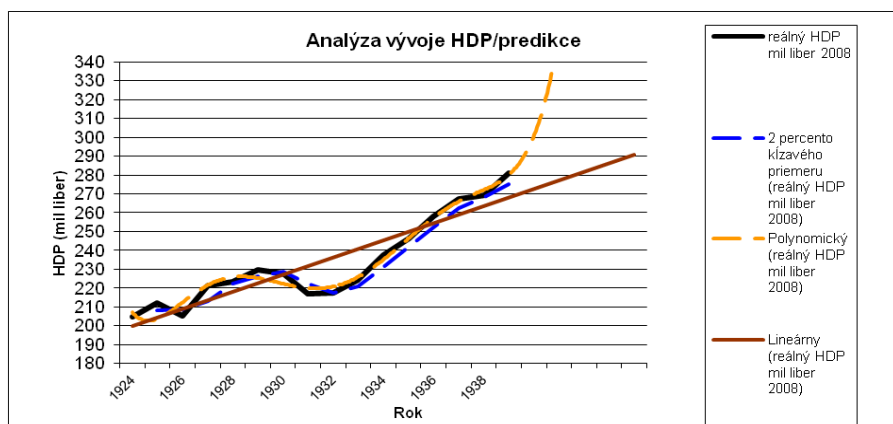
ukázala být užší spolupráce v rámci britského Impéria. To se mimo jiné projevilo zavedením šterlinkové oblasti či zavedení systému imperiálních preferencí, který de facto zvýhodňoval výrobky uvnitř britského Impéria celním zvýhodněním oproti „nečlenům“. Další úsporná opatření se projevila ve snižování sociálních dávek a minimálních mezd či odstupování od výkupu surovin za garantované ceny. Všechny tyto kroky vedly k postupnému obnovení britského hospodářství. Rok 1936 pak představoval jakýsi předěl, od kterého britská ekonomika začíná znovu ožívat. Počet nezaměstnaných se v tomto období snížil pod 2 miliony (Moynahan, 1997, s. 164) a je zaznamenán rozvoj perspektivních odvětví průmyslu, výroby automobilů či spotřebního zboží. Rovněž se zvyšuje produktivita práce, která byla ve dvacátých letech v porovnání s ostatními evropskými zeměmi na velmi nízké úrovni.

V předválečném období tedy vypadal stav ve Velké Británii následovně: stabilní ekonomický výstup, klesající nezaměstnanost a zlepšující se produktivita práce, která za splnění ještě dalších předpokladů (např. technologický rozvoj) mohla přispět ke zvýšení potencionálního výstupu ekonomiky. Z výše uvedených údajů je patrné, že Velká Británie od roku 1936 navázala na předválečný vývoj a že se jí podařilo obnovit a přizpůsobit strukturu své ekonomiky takovým způsobem, který by za nepropuknutí války a za stávajících ekonomických podmínek zajistil stabilní vývoj ekonomiky, který by Velké Británii v oblasti politické pomohl konsolidovat stav britského Impéria a celkově zvýšit svůj mezinárodní vliv.

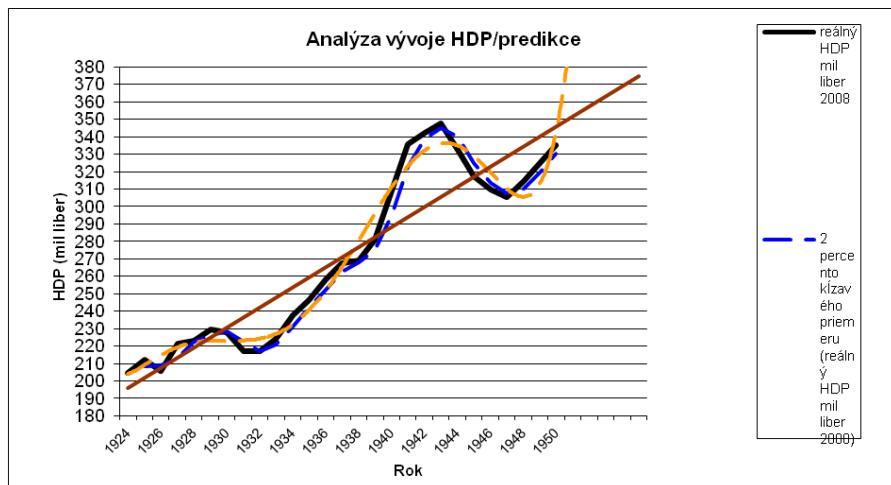
Aplikace modelu

Z vývoje trendové analýzy HDP předpokládaného a skutečného vývoje je patrné, že britský ekonomický výstup se na konci 30. let stabilizoval a pokud by do něho rušivě nezasáhla válka, pravděpodobně by i vzrůstal (v rámci vývoje hospodářského cyklu). Z grafu lze pozorovat, že ekonomika Velké Británie byla v roce 1938 ve vzestupné fázi hospodářského cyklu (kterou demonstruje polynomický trend), zároveň je však dobře patrný dlouhodobý ekonomický růst, který je reprezentován v grafu proloženým lineárním trendem. Zde je patrný dlouhodobý vývoj britské ekonomiky, která po restrukturalizaci ve 30. letech vykazuje stabilní růst. Pokud předpokládáme, že hospodářský cyklus by se i v další fázi hospodářského cyklu pohyboval do +/-10% celkového HDP s délkou trvání celého cyklu 10 let, poté by se cca v roce 1943 HDP pohybovalo okolo 340mil. liber s tím, že by kolem roku 1944 končila vzestupná fáze cyklu. Tak tomu ve skutečnosti nebylo. Ekonomiku na vrcholu konjunktury sice válka

donútila k nadprodukcii (ve formě produkce vojenské techniky a vojenského materiálu, což se projevilo na růstu HDP v průběhu války – viz. druhý graf níže), ale po opadnutí poválečné konjunktury je naopak vidět výrazný propad v britské ekonomice, respektive silná recese, která byla zapříčiněna zejména zničením části průmyslového zázemí v zemi (průmyslovější oblasti byly soustředěny na jihu země v okolí Londýna) a problémy se zásobováním. Recese přitom dosáhla dna v roce 1947, kdy v zimním období zcela selhalo zásobování palivy, respektive uhlím a mnoho podniků bylo nuceno drasticky omezit svoji výrobu. Za této situace dochází s nově nastupujícími vládami k dalšímu zvyšování vládních výdajů (G), což v konečném důsledku vedlo k růstu mezinárodní zadluženosti a růstu státního deficitu a tím i ke zhoršování dalších ekonomických ukazatelů (devalvace libry, oslabení důvěry investorů ve stabilitu libry a přecházení na dolar jako mezinárodní měnu atd.)

Zdroj: vlastní na základě dat z Office for national statistics

Zdroj: vlastní na základě dat z Office for national statistics

Z následujících tabulek je dále patrné, jak se ve 30. letech a po konci druhé světové války měnil objem exportu a importu a jejich podíl na národním důchodu stejně jako destinace exportů ve 30. a 40. letech. Mezinárodní obchod byl přitom pro Británii jako pro ostrovní stát velice významným zdrojem příjmů. Z kolonií importovala zejména potraviny, suroviny a částečně zpracované výrobky, zpětně pak vyvážela zejména zpracované dovezené suroviny a částečně potraviny. První světová válka zasáhla vývoj britského mezinárodního obchodu velice silně a ve 30. letech je opět patrný citelný pokles v exportech i importech (zejména v důsledku zavedení obchodních protekcionistických opatření). Z hlediska vývoje národního příjmu je však velmi dobře patrná ekonomická obnova v polovině a na konci 30. let. Z tabulky je dále patrné, že Británie tradičně měla větší objem importů než exportů – což však v konečném důsledku nemusí mít negativní dopad na HDP. Pokud jsou směnné relace nastaveny tak, že importované zboží je zpracováno a následně s přidanou hodnotou vyváženo, i v případě negativního čistého exportu (který získáme odečtením sloupce importů od exportů) můžeme dospět ke kladné obchodní bilanci.

Zámořský obchod a ekonomika

Rok	Národní důchod v mil liber (Průměr)	Importy v tis. liber	IM jako % nár. důchodu	Exporty v tis. liber	EX jako % nár. důchodu
1900-04	1,728	533	30,8	289	16,7
1905-13	1,989	657	33	420	21,1
1921-29	3,967	1,183	29,8	730	18,4
1930-33	3,808	821	21,6	424	11,1
1934-38	4,377	857	19,6	451	10,3
1946-51	9,828	2,321	23,6	1,688	17,2
1952-62	17,597	3,916	22,3	3,148	17,9
1963-64	25,566	5,163	20,2	4,168	16,3

Zdroj: *A short economic and social history of twentieth century Britain*, s. 101

Zámořský obchod dle destinací (exporty) v tis. Liber

Rok	Celková hodnota	Z.Evropa %	Sterlingová oblast %	Severní Kanada %	USA %	Ostatní %
1900-04	289	33,6	33,2	3,5	7,3	22,5
1905-13	420	32,9	30	4,3	6,7	26,2
1914-18	454			3,7	6,6	
1919-20	1067	43	27,2	2,9	5,2	21,6
1921-29	730	27,9	38,2	4,1	7	22,7
1930-33	424	30	41,3	5,2	5	18,6
1934-38	451	26,9	43,1	5,3	5,3	19,3
1939-45	332	13,2	51,7	8,1	7,5	19,5
1952-62	3148	28,9	42,8	5,7	7,8	14,7
1963-64	4168	37,5	35,6	4,4	8,4	14,1

Zdroj: *A short economic and social history of twentieth century Britain*, s. 107

Z vývoje exportů je dále patrné, že Velká Británie v případě negativního ekonomického vývoje používala Sterlingovou oblast (země, které uznaly sterling jako svoji oficiální měnu či byly pevně na libru navázány) jako polštář, který částečně pomohl absorbovat negativní dopady celosvětového vývoje na britskou ekonomiku. Obzvláště je tento trend patrný v období hospodářské krize ve 30. letech a v období následné ekonomické konsolidace, kdy podíl exportů vzrostl až na 43,1%. Sterlingová oblast měla ještě další význam a to faktické usnadnění obchodních styků mezi jednotlivými zeměmi této zóny a zdanění exportů, respektive importů od nečlenských států. Tento postup byl více méně vynuceným důsledkem propadu objemu mezinárodního obchodu v průběhu celosvětové krize. Británie, která v roce 1925 znovu zavedla zlatý standard, se dostatečně nedokázala vyrovnat s jeho důsledky (zhoršení směnných relací a bilance běžného účtu), ale obchodní vazby se zeměmi Sterlingové oblasti (spolu se zrušením zlatého standardu v roce 1931) dokázalo tento handicap překonat. Ve 30. letech britské směnné relace dosáhly úrovně 106 mezi lety 1930 až 1933 a 104 od roku 1934 do roku 1938 (Walford – Whyman – Wykes, 1967). Pro Británii byl styk s koloniemi důležitý zejména z důvodu zásobování ekonomiky nerostnými surovinami, které Británie dále využívala ke zpracování anebo jako primární suroviny (zejména paliva). Dle tabulky je dále patrné, že vyjma období nárůstu v období druhé světové války (zapříčiněné zejména exporty vojenského materiálu) exporty do Sterlingové oblasti začínají výrazně klesat. Klesající četnost obchodních styků s britskými koloniemi byla zapříčiněna z části dezintegrací britského Impéria, z větší části pak ekonomickým pronikáním USA do nově uznaných samostatných oblastí. V 60. letech a později tak mnoho států, které byly ekonomicky navázané na Velkou Británii, začaly blíže spolupracovat s USA či přímo navázaly své měny na dolar (což usnadňovalo zejména obchodní styky a zmenšovalo kursová rizika při uzavírání obchodních transakcí).

Zhodnocení

Z výše uvedených údajů je patrné, že Velká Británie dokázala překonat dopady Velké hospodářské krize a navázat na ekonomický rozvoj. Rozvoj spotřebního průmyslu spolu s klesající nezaměstnaností a růstem HDP indikují vzestupnou fázi hospodářského cyklu. Důraz na spotřební průmysl rovněž zabezpečil poměrně rozsáhlé možnosti pro další export. Pozitivní vývoj směnných relací indikoval dvě věci: Británie vyvážela buď výrobky s vyšší přidanou hodnotou, proto koš exportů ve směnných relacích byl dražší než koš

importů, dále ještě mohla implicitně indikovat to, že ostatní země se natolik nezotavily z hospodářské krize, což ovšem snižovalo cenu jejich exportů (britských importů). Z hlediska Velké Británie jako státu do značné míry závislém právě na zahraničním obchodu byla situace optimální, její ochota vstupovat do války byla tedy dle modelu minimální. Z historických skutečností je pak skutečně patrné, že Velká Británie se snažila do poslední chvíle vstup do války oddálit (viz. Mnichov a **Chamberlainův** návrat do Velké Británie).

Poválečný vývoj v Británii dále potvrdil negativní dopad války na ekonomiku. Po konci poválečné konjunktury (která skončila ještě v průběhu války) dochází k propadu HDP stejně jako ke kontinuálnímu poklesu významu mezinárodního obchodu, který je pro Velkou Británii klíčový. Patrný je také posun ve významu exportních destinací. Tento jev je důležitý v tom ohledu, že Velká Británie ekonomicky již nebyla dostatečně silná, aby mohla udržet primární ekonomické postavení ve svých koloniích a je zde nahrazována ostatními mocnostmi – USA a SSSR. Británie se pak tento výpadek snaží pokrýt začleněním do evropských struktur, což ovšem na druhou stranu rovněž přispívá k oslabení vnímání jejího velmocenského postavení.

USA

Vývoj americké ekonomiky, stejně jako Velké Británie byl značně poznamenán hospodářskou krizí. Ta se podstatně projevila na snížení HDP (oproti roku 1929 byl v roce 1933 zaznamenán pokles průmyslové produkce o 44 %) (The Department in the New Deal...) Americká vláda pod vedením **F. D. Roosevelta** podnikala rozsáhlé kroky, které by tento vývoj zvrátily. Jednalo se zejména o navazování obchodních styků s Jižní Amerikou a dále návrh ekonomického programu obnovy - New Deal.

Amerika již na počátku hospodářské krize omezila importy z Evropy a tím zapříčinila další prohloubení krize v Evropě, jejíž ekonomiky byly na přílivu kapitálu z USA a odběru v Evropě vyrobeného zboží závislé. Amerika se však zároveň pokoušela najít nová odbytiště (podobně jako to činila Velká Británie ve svých koloniích) v méně rozvinutých zemích Jižní Ameriky, ze kterých by mohla dovážet nerostné suroviny a zpětně výhodně vyvážet hotové výrobky. V souladu s tímto postojem byl v roce 1934 uzákoněn Reciprocal Trade Agreements Act, který stejně jako zavedení Sterlingové oblasti zvýhodňovalo na reciproční bázi státy Jižní Ameriky, které se Spojenými státy uzavřely bilaterální smlouvu. Jednalo se zejména o snížení cel na dovoz a vývoz. Tímto byl částečně kryt propad amerických příjmů z mezinárodního obchodu. Z hlediska

vnitřní ekonomiky měl zásadní význam na ekonomický vývoj výše zmíněný New Deal.

Ten se dal teoreticky rozdělit do dvou fází – první fáze v letech 1933 a 1934 a druhá fáze od roku 1934. New Deal spočíval zejména ve vytváření státem garantovaných pracovních míst (stavba silnic atd.) a řadě sociálních programů podporující nezaměstnané. Tyto programy byly zpočátku úspěšné (viz. tabulka HDP), v roce 1937 - 38 však Ameriku postihla další vlna recese. Tato recese byla způsobena zejména zvyšováním zdanění a snahou o snížení státních výdajů, které byly potřeba ke krytí sociálních programů. Vzhledem k narůstajícím státním výdajům se **Roosevelt**, který se snažil o vyrovnaný rozpočet, uchýlil po zavedení systému sociálního zabezpečení k restriktivní měnové i fiskální politice. Americká vláda dále v roce 1938 uzákonila „revenue act“, který výrazným způsobem zvyšoval státní příjmy prostřednictvím zvýšení zdanění vybraných podniků a společností. Uzákoněním tohoto zákona měly příjmy státního rozpočtu vzrůst o zhruba 5 mld. tehdejších amerických dolarů. (Krugman, 2008)

Americká ekonomika, díky ekonomickému plánu na obnovu New Deal **F. D. Roosevelta**, zažívala určité oživení, které nicméně nebylo příliš silné. Z níže uvedené tabulky je patrné, že americký podíl na celosvětové průmyslové produkci od počátku Velké hospodářské krize kontinuálně klesal. V porovnání s Velkou Británií jsou tato čísla v roce 1938 stále více než trojnásobná, nicméně při porovnávání těchto ukazatelů je třeba brát v úvahu velikost a lidnatost obou sledovaných zemí. Zatímco Velké Británii se podařilo díky intenzivnějším vazbám v rámci Impéria udržet svoji produkci na téměř konstantní výši, americká produkce od roku 1929 klesala.

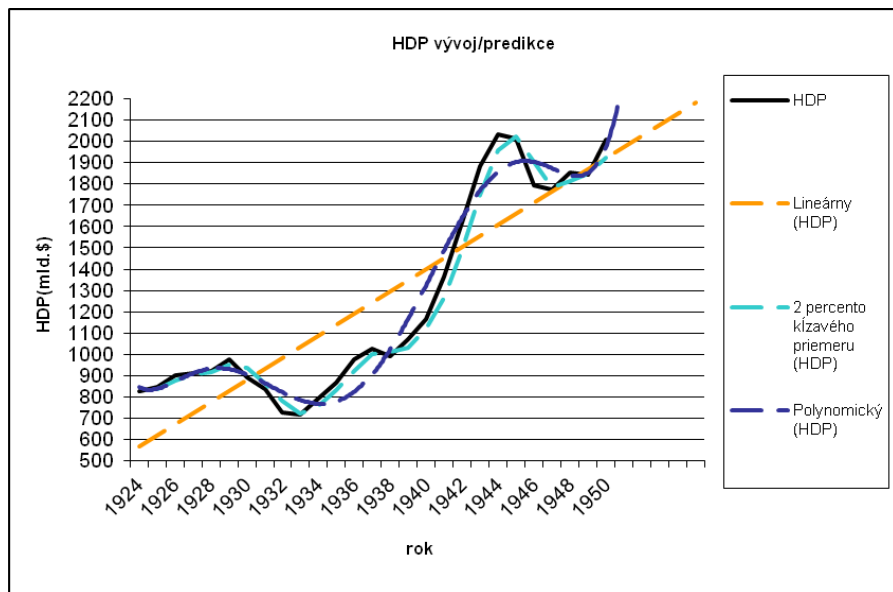
Podíl na celosvětové průmyslové produkci v %				
rok	1929	1932	1937	1938
USA	43,3	31,8	35,1	28,7
VB	9,4	10,9	9,4	9,2

Zdroj: *The rise and fall of the great powers* – P.Kennedy, s. 330

Aplikace modelu na USA

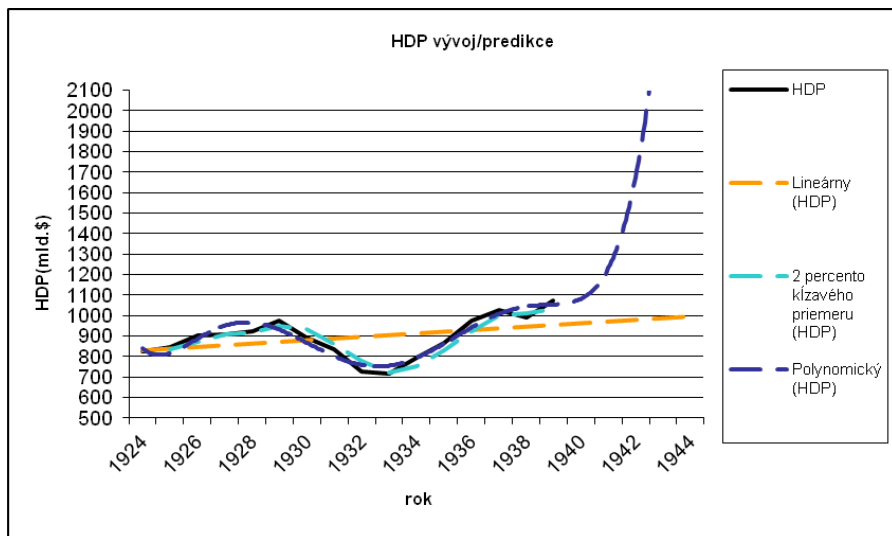
I přes výše uvedená ekonomická opatření USA zažívaly značný propad HDP. Dle **Paula Krugmana** se jednalo o zhruba 42% mezeru ve výstupu, (Krugman, 2008) přičemž fiskální opatření vlády nebyla příliš účinná (nehledě na to, že zvyšovala státní deficit). Z tohoto zjištění potom vyplývá, že americká ekonomika ke svému zotavení z ekonomické krize potřebovala mnohem silnější impuls, než jaký jí byla vláda, snažící se o uměřený státní deficit skrze programy obnovy, schopna poskytnout. Tento impuls mohla představovat jak zvýšená poptávka po amerických výrobcích, tak negativní nabídkové šoky v ostatních zemích, se kterými Amerika udržovala obchodní styky.

Pokud na tento stav aplikujeme neoklasickou teorii reálného cyklu, která svým pohledem na ekonomiku navazuje na **Keynesiánskou** teorii, dostáváme se k následujícímu popisu ekonomického stavu: negativní šok produktivity (snížení výstupu v důsledku snížené zaměstnanosti v důsledku poklesu státních dotací pracovních míst) vede k opětovnému poklesu HDP, tj. k recesi v roce 1938. Cestou z recese dle této teorie pak může být vývoj nových technologií, výrobních metod atd., které budou působit pozitivně na růst produkční funkce. Za těchto okolností se dá předpokládat, že v roce 1938, kdy dochází v USA k opětovné recesi, by výrazné zvýšení státních výdajů (tedy i výdajů na zbrojení, které v sobě navíc zahrnují i finance na vojenský výzkum a vývoj technologií) stimulovalo nabídku i poptávku po práci (primárně v odvětvích spojených s vojenským průmyslem a následně v nových odvětvích, která by se otevřela v důsledku aplikace vojenských vynálezů do civilní sféry) a tím snížilo nezaměstnanost, stejně jako by zvýšené vládní výdaje postupně nepřímo, skrze růst produkční funkce, stimulovaly růst potencionálního produktu. A tento ekonomický vývoj je typický právě pro zvýšenou produkci průmyslu v průběhu válečného konfliktu. Situace je dobře patrná z následujícího grafu:

Zdroj: vlastní na základě dat z NBER

Z grafu je patrné, že skutečný vývoj HDP ve Spojených státech se od vstupu do války v roce 1941 vyvíjel pozitivně. Zároveň je i zřetelná vzestupná fáze hospodářského cyklu, která se i po skončení války pohybuje nad trendovou linií. Pokud porovnáme sklon trendové přímky grafu reálného vývoje HDP a prediktivního vývoje, je patrné, že trendová přímka reálného HDP je mnohem strmější než přímka prediktivního vývoje vycházející z hospodářského stavu před začátkem války. Zároveň je zajímavé, že simulováním vývoje HDP pomocí polynomické funkce se v roce 1944 dostáváme zhruba na 2100 miliard \$, což téměř odpovídá skutečnému stavu v roce 1944. Simulace téhož vývoje ve Velké Británii ukázala velké rozdíly mezi tímto potenciálním vývojem a vývojem skutečným, přičemž reálný HDP byl podstatně nižší.

Zdroj: vlastní na základě dat z NBER

Rok	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948
Inflace	3,6	-2,1	-1,4	0,7	5	10,9	6,1	1,7	2,3	8,3	14,4	8,1

Zdroj : US Department of commerce

Z výše uvedené tabulky je rovněž také velmi dobře patrné, že spolu se zvyšujícími se hodnotami produktu (vyznačenými v grafu) roste cenová hladina. Změny cenové hladiny ovšem nejsou kontinuální a v letech 1943 a 1944 dochází dokonce k poklesu růstu cenové hladiny. Možným vysvětlením této situace je změna krátkodobého potenciálního produktu ekonomiky. Z Keynesova modelu 45° je zřejmé, že zvyšování státních výdajů na zbrojení stimuluje růst HDP prostřednictvím růstu složky G (státní výdaje napomáhající vojenskému vývoji a růstu vojensko-technických komplexů). To, že pro danou vojenskou výrobu existovala i adekvátní poptávka (ze strany státu), zapříčinilo celkový posun potenciálního produktu při relativně stabilní cenové hladině. Aby úroveň HDP zůstala zachována i po válce, potřebovala Amerika proniknout ve větší míře na zahraniční trhy, které by stimulaci způsobenou válkou nahradily poptávkou po amerických produktech (poté, co by vojenské technologie přešly do civilní sféry ve formě produkce spotřebního zboží). Snahu o proniknutí na

zahraniční (a dosud USA neobsazené trhy) jasně dokazoval například bod Atlantské charty zaručující svobodné využívání moří (tento bod se s jistotou modifikací objevuje již ve **Wilsonových** 14-ti bodech). Tento zájem ukazoval na snahu USA zvýšit svůj podíl na mezinárodním obchodu v zámořských oblastech, kde měla primární postavení právě Velká Británie.

Z charakteristiky **Keynesiánských** představ o fungování ekonomiky uvedené v úvodu je rovněž patrné, že z hlediska této ekonomické školy bylo pro Spojené státy výhodné vstoupit do války, neboť státní výdaje do válečného průmyslu napomáhaly dalšímu zvyšování produktu stejně jako snižování nezaměstnanosti, která byla jedním z nejzávažnějších důsledků Velké hospodářské krize v 30. letech. Po recesi z roku 1938/1939 následuje mírné oživení v roce 1940, výrazný růst ekonomiky USA zaznamenávají však až po roce 1941, kdy ekonomika přechází na válečnou produkci. Tento trend nicméně pokračuje i po válce, kdy z **Keynesiánského** pohledu státní výdaje (G) do vojenského průmyslu a aplikace vojenských technologií ve spotřebním průmyslu (především zboží spotřebního charakteru) rovněž stimulovaly ekonomický růst HDP, díky růstu civilního odvětví již také tažený domácími americkými firmami.

Celkové zhodnocení ekonomického výsledku války

Ze srovnání vývoje HDP Ameriky a Velké Británie je jasně patrné, že USA z participace ve válce profitovaly více než Velká Británie. Americké, jak absolutní, tak relativní zisky z války byly větší než britské, stejně tak se zvýšil podíl amerického obchodu v dřívě britských oblastech. Z ekonomického hlediska je tedy patrné, že pro USA byl vstup do války přínosem, čehož si byly Spojené státy pravděpodobně vědomy již před propuknutím války a stejně pak v jejím průběhu. Ekonomické dopady války se tak v USA typicky promítly do vývoje vojenských technologií, které později našly uplatnění i v soukromém sektoru (jaderné bomby – jaderné elektrárny, radiolokátory – výroba televizních přijímačů atd.). Velká Británie se oproti výzkumu a vývoji technologií musela soustředit na pouhou obnovu zdevastovaného hospodářství, což zapříčinilo značný technologický rozdíl a částečně jiný typ produkce v obou sledovaných státech. Z empiricky podložených fakt mají ekonomické dopady války zprostředkovaně vliv i na poválečnou politickou situaci v dané zemi v tom smyslu, že státy, které jsou ekonomicky více postiženy, se spíše ovlivňují k protekcionističtějším opatřením, popřípadě levicověji orientovaným vládám (jak lze opět demonstrovat na případu Velké Británie) či vládám liberálnějším, pokud je hospodářství země v natolik dobrém stavu, že nepotřebuje rozsáhlé

státní zásahy pro svoji revitalizaci. V konečném důsledku tak rozhodnutí státu o vstupu do války ovlivňuje i budoucí politický vývoj v dané zemi po ukončení válečného konfliktu².

Rozšířená verze modelu

Sofistikovanější verze modelu zohledňuje i porovnávání absolutního a relativního ekonomického zisku, který dané zemi konflikt přinese, vůči nepřátelské zemi a vůči ekonomickým konkurentům. Tímto porovnáním se rozumí srovnání vlastních ekonomických ukazatelů s ekonomickými ukazateli ekonomických či politických rivalů dané země.

Model pracuje s následujícími zjednodušujícími předpoklady: stát se chová jako unitární aktér, který se rozhoduje racionálně. Jeho cílem je maximalizovat svůj užitek, který je definován jako zvýšení hodnot vybraných makroekonomických ukazatelů (typ konkrétních ekonomických ukazatelů však závisí na převládajícím ekonomickém názoru).

Na rozhodování státu se v tomto případě dá použít modifikovaná funkce užitku ekonomiky jako celku (total economic welfare function).

$$W = a \cdot f(u_1) + b \cdot f(u_2) - C$$

$$a + b = 1$$

$x_{1,2}$ = množina makroekonomických veličin, např. HDP, míra nezaměstnanosti atd.

$f(u_{1,2})$ = funkce užitku dané proměnné, např. HDP definovaná jako procentní změna sledované ekonomické veličiny za rok, respektive za sledované období

a, b = koeficienty označující podíl vzájemné spolupráce, respektive ekonomické závislosti daného ekonomického ukazatele jedné země na druhé

C = náklady na válku financované z cizích zdrojů (půjčky)

Při užití dané modifikace funkce předpokládáme neorealistické vnímání mezinárodních vztahů. To vychází z předpokladu, že stát se snaží o maximalizaci svého vlastního užitku (ať už měřeno mezinárodním vlivem či ekonomickými faktory) a minimalizaci užitku státu druhého, který tím pádem co

² Toto tvrzení se opírá zejména o politické výsledky v zemích s demokratickým režimem, kdy o budoucím směřování politického vývoje země rozhodují občané ve svobodných volbách. V nedemokratických režimech není toto tvrzení aplikovatelné. I v nedemokratických státech však mají negativní ekonomické dopady války dopady v podobě menší politické podpory vládnoucích stran.

nejméně ekonomicky a politicky posílí a tím nemůže ohrozit postavení prvního státu na mezinárodní scéně. Interpretace funkce je pak následující: užitek jedné ekonomiky u_1 je snižován o užitek u_2 ekonomiky druhé. Celkové bohatství ekonomiky státu A zůstává na stejné úrovni, pokud koeficient $a=1$, tj. dosahuje maximální úrovně a koeficient b je tudíž nulový. Pokud je koeficient $a < b$, klesá užitek ekonomiky 1 oproti ekonomice 2 a vice versa.

Z předchozí úvahy je pak zřejmé, že stát 1, pokud u něj předpokládáme racionální unitární rozhodování, se bude snažit dosahovat maximálního koeficientu a . Dále uvažujeme, že výše tohoto koeficientu se bude měnit dle toho, jestli stát vstoupí do války či nikoliv. V tomto případě se stát bude rovněž snažit maximalizovat svůj užitek a bude porovnávat svoje ekonomické ukazatele v současnosti s předpokládaným budoucím stavem v budoucnosti po ukončení válečného konfliktu. Pokud stát uvažuje neorealistickým způsobem, předpokládá, že užitek ekonomického či politického rivala snižuje jeho vlastní užitek. Pokud se zaměříme na neorealistický způsob uvažování států, stát A se bude pokoušet maximálně zvýšit rozdíl koeficientu $a > b$ oproti státu B, neboť díky tomu poroste jeho vlastní užitek a zároveň se sníží užitek jeho ekonomického rivala.

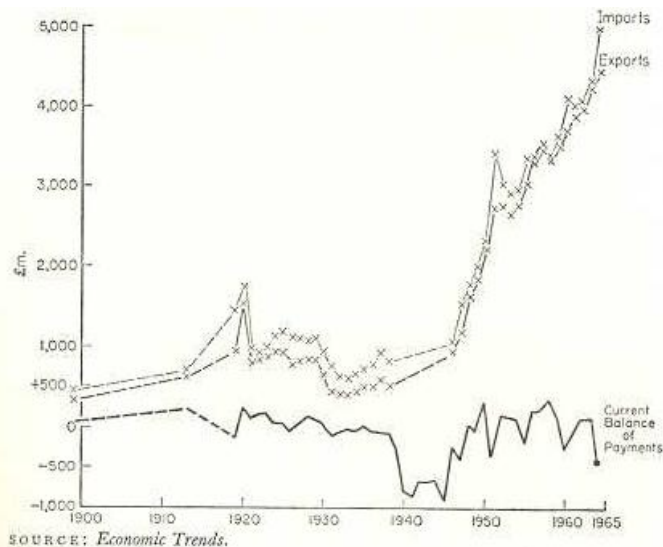
Model

V následující tabulce jsou uvedeny pravděpodobné výstupy pro zemi A při aplikaci v tabulce uvedených koeficientů pro výše uvedenou funkci. Výstupy v tabulce jsou pouze teoretické, odvozené v této části pouze na základě výše uvedené funkce.

$a \geq 0,5$, vývoj HDP za dané obdobi konstantní, tj. $\delta u \rightarrow 0$	Nepatrné zvýšení bohatství, preference míru
$a \leq 0,5$, vývoj HDP za sledované období konstantní, tj. $\delta u \rightarrow 0$	Nepatrné zvýšení bohatství v důsledku vysokých nákladů na válku (silný konkurent), preference míru
$a \leq 0,5$, vývoj HDP za sledované období kolísá, resp. klesá tj. $\delta u \rightarrow (0, -\infty)$	Zvýšení bohatství prostřednictvím zisku bohatství země B, preference války
$a \leq 0,5$, vývoj HDP za sledované období kolísá, resp. klesá tj. $\delta u \rightarrow (0, -\infty)$	Mírné zvýšení bohatství prostřednictvím zisku bohatství země B plus nízké náklady na válku, preference války

Aplikace modelu Velká Británie

Velká Británie byla tradičně zemí s velkým podílem zahraničního obchodu na celkovém HDP. Větší část obchodu byla tvořena neviditelným obchodem, t.j. službami a půjčkami zahraničním subjektům. Ve viditelné části – nákupu zboží – v Británii vždy převažoval import nad exportem a díky tomu se bilance běžného účtu Velké Británie pohybovala kolem nuly, resp. v záporných číslech. Ilustraci tohoto vývoje poskytuje následující graf.

Zdroj: *A short economic and social history of twentieth century Britain*, s. 111

Z grafu je veľmi patrný pokles bilance do záporných čísel v prúběhu druhej svetovej vojny. Tento jav bol navyše posilený i faktom, že britský obchod s neviditeľnými službami stagnoval. Pred propuknutím prvej svetovej vojny v roku 1914 Veľká Británie investovala v zahraničí približne 4 000 miliónov Liber, z čoho približne 800 miliónov bolo investované v USA (Walford – Whyman – Wykes, 1967). Po prvej svetovej vojne si Veľká Británie v zahraničí (USA) požičala približne 1000 miliónov liber na pokrytie válečných nákladov a nákladov spojených s rekonštrukciou národného hospodárstva. Na počiatku druhej svetovej vojny Veľká Británie predala zhruba za 1000 miliónov liber svojich zahraničných investícií, aby pokryla náklady spojené s financovaním vojny a bola schopná zaplatiť importy nerostných surovín a válečných materiálov pochádzajúcich z USA. Na konci vojny, v roku 1945, dlh spojený s financovaním vojny dosahoval výše 3 500 miliónov liber, z čoho 2 750 miliónov liber pochádzalo ze Sterlingovej oblasti. Veľká Británie však k obnove svojho, vojnou zdecimovaného hospodárstva, potrebovala ďalšiu požičku vo výši 1 250 miliónov liber, ktorou poskytli Spojené štáty, a ďalej ešte finančnú pomoc v rámci **Marshallovho** plánu (Walford – Whyman – Wykes, 1967). Hodnota častky poskytnutej v rámci tohto programu dosiahla celkovej hodnoty 2, 825 mld. amerických dolárov. Pokiaľ tento program

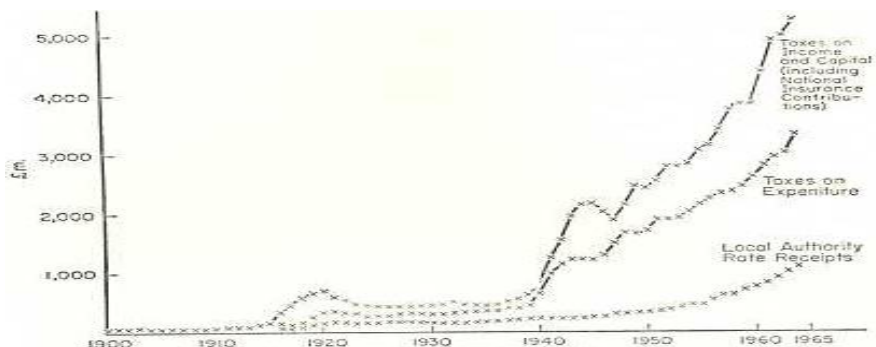
budeme považovať za rámcový program obnovy pro celou Evropu, která nikterak nezdůrazňovala či neprohlubovala závislost Velké Británie na USA, celkové náklady na válku a poválečnou rekonstrukci hospodářství v případě druhé světové války dosáhly 4 750 milionů liber.

$$WA = a f u_1(x_1) - (a-b) f u_2(x_2) - C$$
$$WA = a f u_1(x_1) - (a-b) f u_2(x_2) - 4\,750$$

Následná aplikace zjištěných hodnot do rovnice ukazuje, že celkový užitek Velké Británie po ukončení druhé světové války se nachází v záporných číslech. Tento výsledek odpovídá i skutečnému stavu britského hospodářství po konci druhé světové války. Celková rekonstrukce britského hospodářství byla velice zdoluhavá a díky tomu byla Británie ekonomicky předstihnuta jinými evropskými státy, zejména pak Německem. Až do roku 1960 se britská míra hospodářského růstu pohybovala okolo 2,7%, což byl, ve srovnání se západoevropským průměrem, růst pouze zhruba poloviční.

V souvislosti s tímto výsledkem je třeba ještě zmínit ekonomické dopady války na ekonomický systém Velké Británie. V souvislosti s velkými ekonomickými i lidskými ztrátami v průběhu druhé světové války byl v Británii po ukončení válečného konfliktu nastolen **Beveridgeův** model sociálního státu, který byl značně odlišný od předválečného hospodářského modelu. Do jisté míry sice splňoval **Keynesiánské** představy o plné zaměstnanosti, nicméně jeho vedlejším produktem byl značný nárůst inflace a státního zadlužování. Dalším dopadem války byla nucená devalvace libry v roce 1949, která do jisté míry umožnila dolaru převzít pozici mezinárodní měny používané při vypořádání značné části mezinárodně uzavíraných obchodů. Tato pozice samozřejmě podpořila růst americké ekonomiky a pokles významu Británie jako finančního světového centra.

Dalším dopadem, který Velké Británii přinesla účast ve druhé světové válce, byl růst míry zdanění. Daně totiž z velké části sloužily ke krytí státních výdajů a splácení státního dluhu. Vývoj zdanění v průběhu druhé světové války a v následujících obdobích ilustruje následující graf.

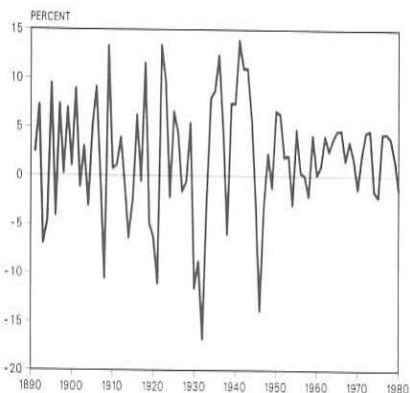
Zdroj: *A short economic and social history of twentieth century Britain*, s. 178

Z grafu je veľmi dobre patrné, že zdanění začalo extrémní měrou růst právě v průběhu druhé světové války. Půjčky na financování vedení války byly sice vysoké, nicméně k pokrytí nákladů zcela nestačily. Vysoké zdanění zejména postihlo, stejně jako v průběhu první světové války, vyšší příjmové vrstvy a šlechtu. Růst zdanění v průběhu první světové války však byl podstatně nižší než za druhé světové války a po obnově hospodářství se zdanění jasně pohybuje podél horizontální trendové přímky, v průběhu a po konci druhé světové války je situace odlišná. Růst zdanění po konci války neustal, ale pokračoval podél vzestupné trendové přímky. Tento fakt by se dal vysvětlit nutností financovat obnovu hospodářství stejně jako náklady spojené se zavedením sociálního státu. Pro Velkou Británii měl tedy vstup do druhé světové války hned několik negativních dopadů: ztrátu vedoucího postavení ve finančním světě, ztrátu kolonií a s tím spojený přístup k levným surovinám a v neposlední řadě zavedení sociálního státu, který do značné míry ekonomické postavení Velké Británie na mezinárodní scéně ještě zhoršil. Historická data tedy plně podporují výsledky modelu, dle kterých byl pro Británii vstup do druhé světové války velmi nevýhodný a do značné míry prohloubil britskou závislost na americké ekonomice.

Aplikace modelu USA

Ve Spojených státech byla ekonomická situace před vypuknutím druhé světové války diametrálně odlišná. Americká ekonomika se, i přes program hospodářské obnovy, plně nevzpamatovala z velké hospodářské krize 30. let, což je patrné z detailního vývoje HDP uvedeného výše v textu. V roce 1938 po

snížení státních dotací na obnovu hospodářství se Amerika opět dostává do fáze kontrakce ekonomického cyklu. Z níže uvedeného grafu je patrný odlišný sklon trendové přímky vývoje hrubého domácího produktu před a po konci druhé světové války, přičemž trendová přímka je v druhém období strmější.

Zdroj: *American political economy*, s. 16

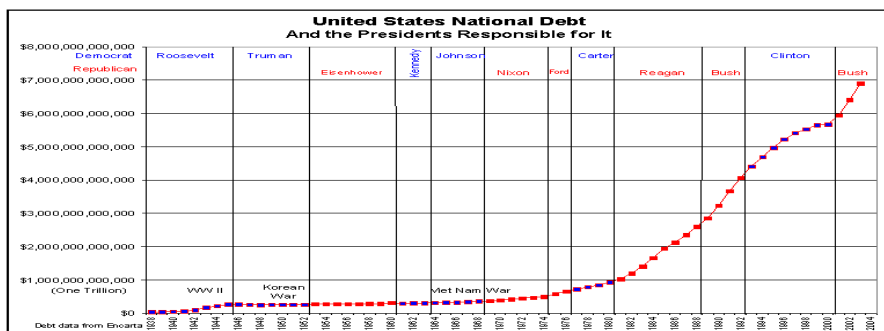

Zdroj: *American political economy*, s. 15

V období 1950 až 1980 byl průměrný roční růst HDP 2,17% ve srovnání s lety 1930 až 1949, kdy HDP i přes výrazný nárůst v průběhu druhé světové války bylo pouze 1,32%. Kromě růstu HDP dochází i k výraznému poklesu nezaměstnanosti (z 12% v období 1930 až 1949 na 5% v letech 1950 až 1980)³. Celkově se stává americká ekonomika po válce regulovanější a méně náchylná k cyklickým poklesům produktu. Tento jev byl však vyvážen oproti dřívějším obdobím strmějším růstem inflace. I přes nárůst inflace však USA zažívaly oproti dřívějším obdobím nebývalý ekonomický růst (měřeno reálným růstem HDP).

Z hlediska zahraniční zadluženosti byly USA, po první i druhé válce, světovými věřiteli, tedy se ze situace před první světovou válkou, kdy tuto pozici zastávala Velká Británie, stávají světovým finančním centrem. Celková zadluženost po jednotlivých zahraničních věřitelích je obtížně zjistitelná, nicméně z následujícího grafu je velice dobře patrný nárůst státního dluhu USA v průběhu druhé světové války i v období po ní následujícím.

³ HIBBS: *American political economy*, s. 16

Zdroj: <http://cedarcomm.com/~stevelm1/usdebt.htm>

I preto, že je evidentný rúst zadluženosti v USA v súvislosti s druhou svetovou vojnou, je tento rúst pomerne pozvoľný a z väčšiny bol pokrytý z vnútorných, amerických zdrojů. Díky tomu nevzrástala dramaticky zahraniční zadluženost, pouze docházelo k cirkulaci peněz v rámci ekonomiky mezi jednotlivými sektory, vládním a soukromým. Na rústu dluhu měla větší podíl narůstající inflace, jejíž vývoj koreluje s vývojem státního dluhu. Tento jev však nebyl důsledkem druhé světové války, ale důsledkem anticyklické politiky vlády přijaté po konci druhé světové války. V tomto ohledu měla druhá světová válka negativní dopad na většinu kapitalistických ekonomik, neboť většina států se pokoušela rozsáhlejšími sociálními programy předejít ekonomické situaci ve 30. letech a možnému rústu politického extremismu, který umožnil nástup Hitlera k moci a vyústil právě ve druhou světovou válku. V tomto ohledu však byla upravena i politika Velké Británie, tudíž dopady byly v tomto ohledu na obě dvě země stejné.

Pokud tedy na USA aplikujeme rovnici výše použítou na Velkou Británii, je patrné, že C (náklady spojené se zahraničním zadlužením) jsou v případě USA kladné – konkrétně Velká Británie byla jedním z největších amerických dlužníků, tedy pokud by i jednotlivě existovalo zadlužení USA vůči Velké Británii, pohybovaly by se náklady na zadlužení stále v kladných číslech. Dále lze předpokládat, že vzhledem k ekonomickým aktivitám byly před druhou světovou válkou USA i Velká Británie nepříliš ekonomicky provázané. Velká Británie se soustředila především na obchodní kontakty se Sterlingovou oblastí a USA byly poměrně izolovaným trhem občasně ekonomicky spolupracujícím s Jižní Amerikou. V důsledku toho obě země mají shodné koeficienty $a=b=0,5$.

Konečný dopad války je tedy patrný z formy zahraničního zadlužení a objemech ekonomických transakcí prováděných v průběhu a po konci druhé světové války. Po dosažení koeficientů do rovnice je patrné, že celkové bohatství USA se v souvislosti s 2. světovou válkou zvýšilo, zatímco bohatství Velké Británie rapidně pokleslo.

Z tohoto jevu se dá následně odvodit růst amerického významu na mezinárodní politické scéně. V důsledku jasné ekonomické převahy USA získávají možnost vytvářet podobu mezinárodního ekonomického prostředí po konci druhé světové války. Toto prostředí je přitom nastaveno tak, aby z větší části odpovídalo potřebám americké ekonomiky.

Ze sledování ekonomických ukazatelů tedy jasně vyplývá, že druhá světová válka byla pro USA z ekonomického hlediska přínosná, a že rovněž pomohla posílit postavení USA na mezinárodní scéně. Z navržené verze modelu rovněž vyplývá, že USA ani Velká Británie před druhou světovou válkou neměly vzájemně dostatečně propojené ekonomiky, aby oslabení jedné ekonomiky mohlo vést přímo k posílení ekonomiky druhé. Existovalo však nepřímé propojení prostřednictvím britského ovládnutí zahraničních trhů. Velká Británie před druhou světovou válkou byla stále imperiální velmocí a toto postavení bylo do určité míry ještě posíleno vznikem Sterlingové oblasti. Amerika, která pro růst svojí ekonomiky potřebovala proniknout i na další zahraniční trhy, tak v tomto smyslu mohla spatřovat ve Velké Británii konkurenci. V rámci modelu se tak podařilo prokázat vliv nepřímo prostřednictvím růstu ekonomické závislosti Velké Británie na USA po ukončení konfliktu, tudíž by se dalo hovořit o ekonomických benefitech pro USA ex post. V případě vzájemně propojených ekonomik by však byly potenciální zisky patrné ještě před vypuknutím válečného konfliktu.

Literatura:

Statistical Abstracts 1951 – 1994. [online] American Census Bureau, [citováno 2010-01-20]. Dostupné z URL online

<<http://www.census.gov/prod/www/abs/statab1951-1994.htm>>

BLAKEY, R. G. – GLADYS, C.: The Revenue Act of 1938 In *The American Economic Review*, roč. 28, č. 3 (Sep., 1938), s. 447 - 458

Britský statistický úřad, [online], [citováno 2010-01-20]. Dostupné z URL online <<http://www.statistics.gov.uk/StatBase/TSDSelection1.asp>>

- FLOUD, R. – DEIRDRE, N. – MCCLOSKEY. 1974. *The Economic History of Britain Since 1700: 1860-1939*, Cambridge University Press, Cambridge, 1974
- HALL, T. E. - FERGUSON, J.D. 1998. *The Great Depression: an international disaster of perverse economic politics*, University of Michigan Press, 1998
- HIBBS, D. 1987. *American political economy: macroeconomics and electoral politics*, Harvard University Press, England, 1987
- Historical Inflation Rates: 1914-2009, [online], [citováno 2010-01-20]. Dostupné z URL <<http://www.usinflationcalculator.com/inflation/historical-inflation-rates/>>
- KENNEDY, P. 1987. *The rise and fall of great powers*, Random House, New York, 1987
- KRUGMANN, P. 2008. *New Deal economics in The New York Times*, [online], [citováno 2010-01-20]. Dostupné z URL <<http://krugman.blogs.nytimes.com/2008/11/08/new-deal-economics/>>
- MATHIAS, P. – POSTAN, M.M. 1978. *The cambridge economic history of Europe – VII: The industrial economies, capital, labour and enterpricce, Part 1, Britain, France, Germany, and Scandinavia*, Cambridge University Press, Cambridge, 1978
- McGOURTY, S. 2008. *United States National Debt: An Analysis of the Presidents Who Are Responsible for the Borrowing*, [online], [citováno 2010-04-01]. Dostupné z URL online <<http://cedarcomm.com/~stevelm1/usdebt.htm>>
- MOYNAHAN, B. 1997. *Velká Británie 20. století*, z angličtiny přeložil Ivan Brož, Knižní klub Odeon, Praha, 1997
- SLICHTER, H.S.: The impact of social security legislation upon mobility and enterpricce In *The american economic review*, roč.30, č. 1, Marec 1940
- STERN, W.M. 1969. *Britain Yesterday and Today*, Longmans, Londýn, 1969
- Round table on the Economics of war In *The American Economic Review*, roč. 30, č. 1, Marec 1940
- Round table on theory of international trade In *The American Economic Review*, roč. 30, č. 1, Marec 1940
- The British economy:Key statistics 1900-64, London : Times Publishing Company, 1964
- The Department in the New Deal and World War II, 1933-1945, [online] US Department of Labor, [citováno 2010-01-20]. Dostupné z URL <<http://www.dol.gov/oasam/programs/history/dolchp03.htm>>
- WALFORD, J. - WHYMAN, J. - WYKES, G. 1967. *A short economic and social history of twentieth century Britain*, George Allen and unwin, LTD, 1967